

บทคัดย่อ

โครงการพัฒนาขบวนการสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดยโสธร เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายพันธมิตรระหว่างกลุ่ม/องค์กรประชาชน และสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดยโสธร ให้เกิดการหนุนเสริม การพัฒนาศักยภาพคนและองค์กรในการแก้ไขปัญหาความยากจน เพื่อศึกษารูปแบบกระบวนการเชื่อมโยงเครือข่ายของกลุ่ม องค์กร และสหกรณ์ และสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันแก่ผู้นำกลุ่ม องค์กร และสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดยโสธร การวิจัยนี้ใช้วิธีการศึกษาที่ดัดแปลงจากกรอบแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) และการร่วมประชุมกลุ่ม (Focus Group Discussion) ของ 3 กลุ่มหลักคือ องค์กรหรือกลุ่มในพื้นที่ กลุ่มเจ้าหน้าที่หน่วยงานหลักที่ให้การหนุนเสริมสนับสนุนกลุ่มนั้นๆ และกลุ่มนักวิจัย เพื่อจะได้เรียนรู้ทำความเข้าใจไปพร้อมๆกัน โดยกลุ่มนักวิจัยจะเป็นฝ่ายอำนวยความสะดวกในการจัดให้เกิดเวทีการเรียนรู้ และเมื่อโครงการวิจัยจบแล้วหน่วยงานราชการสามารถที่จะเข้าช่วยเหลือหรือกลุ่ม/องค์กร สหกรณ์ สามารถประสานงานกับหน่วยงานราชการได้

การดำเนินงานโครงการมีระยะเวลา 1 ปี โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 5 ระยะ คือ ระยะที่หนึ่ง ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่ม องค์กร สหกรณ์ในพื้นที่ ระยะที่สอง สังเคราะห์กรอบทิศทางพัฒนาเครือข่ายพันธมิตร ระยะที่สาม สร้างเครือข่ายพันธมิตรการพัฒนา เป็นการนำร่องกระบวนการพัฒนาเครือข่ายเพื่อพัฒนาคุณภาพกลุ่ม องค์กร สหกรณ์ ระยะที่สี่ ส่งเสริมการขยายเครือข่ายพันธมิตรของกลุ่ม องค์กร สหกรณ์ และระยะที่ห้า การประเมินผลสรุปผลและการจัดทำรายงานการวิจัย

การดำเนินงานวิจัยปรากฏว่า ในพื้นที่จังหวัดยโสธร มีการจัดตั้งกลุ่ม องค์กร และสหกรณ์ อยู่ก่อนแล้วทั้งที่เป็นหน่วยงานของรัฐและองค์กรเอกชน เช่น สหกรณ์การเกษตรระดับอำเภอที่เป็นกลุ่มหลัก กลุ่มเกษตรกรที่จัดตั้งโดยสำนักงานเกษตรอำเภอ กลุ่มอาชีพต่างๆที่จัดตั้งโดยสำนักงานเกษตรจังหวัดและสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด ตลอดจนองค์กรพัฒนาต่างๆ เช่น กองทุนพัฒนาสังคม (SIF) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์กรมหาชน) ตลอดจนทั้งการรวมกลุ่มทางสังคมต่างๆที่มีอยู่ในแต่ละหมู่บ้าน รูปแบบการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายมีอยู่บ้างแต่เป็นการเชื่อมโยงในกลุ่มอาชีพเดียวกันเป็นส่วนมาก

จากการดำเนินการวิจัย ได้จัดเวทีการวิเคราะห์สถานการณ์ของกลุ่ม องค์กร และสหกรณ์ เข้าร่วมจำนวนประมาณ 59 กลุ่ม โดยผู้นำกลุ่มได้เข้าร่วมประชุมและฝึกอบรมการวิเคราะห์สถานการณ์และใช้ SWOT เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ โดยแต่ละกลุ่มได้นำเสนอข้อมูลแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำให้เกิดการรู้จักกลุ่มของตนเองมากขึ้น ทำให้ทราบจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค ในขณะเดียวกันก็ทราบถึงสถานการณ์ของอื่นกลุ่มว่า กลุ่มใดสามารถเชื่อมโยงกันได้ นอกจากนี้ได้มีการจัดประชุมใหญ่ระดับจังหวัด ปรากฏว่ามีกลุ่มเครือข่ายอยู่ 4

เครือข่ายหลักที่พร้อมจะเชื่อมโยงคือ 1) เครือข่ายการเกษตร เช่น กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์การเกษตร กลุ่มปศุสัตว์ เป็นต้น 2) เครือข่ายอาชีพได้แก่ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มแปรรูปสินค้า เป็นต้น 3) เครือข่ายการเงินหรือกลุ่มออมทรัพย์ ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ สหกรณ์ออมทรัพย์ เป็นต้น และ 4) เครือข่ายอนุรักษ์ต่างๆ โดยเฉพาะจังหวัดยโสธรมีพื้นที่ป่าชุมชนมากและมีแหล่งน้ำมาก คณะนักวิจัยจึงได้สนับสนุนให้เพิ่มกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขึ้นอีกหนึ่งกลุ่ม ซึ่งเพิ่มจากที่เคยทำโครงการแนวทางการพัฒนาเครือข่ายกลุ่ม องค์กรประชาชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ทั้งนี้เพราะเชื่อว่าทรัพยากรเป็นฐานรากหรือทุนเดิมของสังคมจะช่วยแก้ไขปัญหาคความยากจนของประชาชนได้ จากการตรวจสอบแผนยุทธศาสตร์ของจังหวัด ปรากฏว่าโครงการต่างๆในแผนพัฒนาจังหวัดมีความสอดคล้องกับปัญหาและโครงการต่างๆที่กลุ่มเสนอ แต่จังหวัดมุ่งเน้นแก้ไขปัญหาคพื้นฐานเรื่องน้ำ งบประมาณส่วนมากจึงเน้นเรื่องการขุดลอกแหล่งน้ำ เป็นหลัก

ในการประชุมระดับผู้นำเครือข่ายในระยะแรก 11 กลุ่ม มีแผนที่จะเชื่อมโยงภายในกลุ่ม และระหว่างกลุ่ม แต่เมื่อเวลาผ่านไปกิจกรรมการเชื่อมโยงไม่เกิดขึ้น จึงได้มีการจัดเวทีระดับกลุ่มเครือข่ายขึ้นอีก เพื่อสร้างความเข้าใจ ความไว้วางใจและความเชื่อถือ ตลอดจนทั้งการศึกษาดูงานกิจกรรมของสมาชิกในพื้นที่ โดยการประชุมแต่ละแห่งจะมีกลุ่มสมาชิกเครือข่าย เช่น เกษตรและสหกรณ์จังหวัด เจ้าหน้าที่เกษตร และเจ้าหน้าที่ของสำนักงานสหกรณ์จังหวัด ตลอดจนทั้งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มนั้น เจ้าหน้าที่อบต. ผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนกลุ่มคนจน และทีมนักวิจัย ทำให้เกิดการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นขึ้น บางพื้นที่ อบต. รับที่จะเป็นเจ้าภาพในการจัดทำโครงการ เช่น การอนุรักษ์ป่าชุมชน เป็นต้น นอกจากนั้นมีการสนับสนุนให้กลุ่มต่างๆจัดเวทีระดับกลุ่มของตนเอง เพื่อทำแผนกลยุทธ์ของกลุ่ม โดยมีนักวิจัยเป็นวิทยากรพี่เลี้ยง ทำให้แต่ละกลุ่มเริ่มมีความชัดเจนในดำเนินกิจกรรมกลุ่มของตนเอง

นอกจากนั้นทีมนักวิจัยได้เสนอให้มีการเพิ่มกลุ่มอนุรักษ์สัตว์น้ำ โดยสนับสนุนให้มีการประกาศเขตอภัยทานหน้าวัดศรีธรรมมาราม เพื่อเป็นกิจกรรมนาร่องในการอนุรักษ์สัตว์น้ำในแม่น้ำชี และเสนอให้จัดกลุ่มป่าชุมชนบ้านคำแหลม อำเภอคำเขื่อนแก้ว เพิ่มเข้าไปในกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

หลังจากนั้นได้มีการจัดประชุมเครือข่ายระดับจังหวัดอีกครั้ง ทำให้กลุ่มเพิ่มขึ้นจาก 11 กลุ่ม เป็น 16 กลุ่ม แต่ยังคงอยู่ภายใต้ 4 เครือข่ายหลักเหมือนเดิม และมีการจัดตั้งคณะกรรมการเครือข่ายและโครงการต่างๆที่จะจัดทำขึ้น โดยจะขอการสนับสนุนจากทางจังหวัด และวิทยาลัยชุมชนจังหวัดยโสธรที่สามารถสนับสนุนในเรื่องการฝึกอบรมต่างๆได้

แนวทางที่จะทำให้กลุ่ม องค์กร และสหกรณ์ บริหารงานต่อไปได้ ควรจะรวมกันเป็นเครือข่ายคุณค่าที่จะเป็นพันธมิตรร่วมมือ เพื่อประโยชน์ร่วมกันในรูปแบบเครือข่ายทางสังคม เครือข่ายทางวิชาการและเครือข่ายทางธุรกิจ ทั้งนี้เพราะปัจจุบันขอบเขตการดำเนินงานของแต่ละกลุ่มอยู่ภายในสมาชิกกลุ่มหรือสหกรณ์เท่านั้น

Abstract

The project of Cooperative Movement Development in Yasothon is the action research aiming at creating the network of the alliance of the people organizations, including the cooperative organizations, in Yasothon. One of the major objectives of the study is for human and organization development to enhance the poverty mitigation within the province. The networking of the groups, organizations, and the cooperatives through the mutual learning process of the leaders of these organizations had been employed. The study adopted the concept of participation action research (PAR) and the focus group discussion among the three main groups of people i.e. the leaders of the local people organizations, the officers of the supporting organizations, and the research team members so that they might simultaneously learn together. The research team would play the role of facilitators in providing the forum for the discussion and it was expected that the supporting organizations might continue the support even by the time of the project termination.

The project duration was one year and it was splitted into 5 phases. The first phase was for collecting the data and information relating the operation of the groups and organizations concerned. The second phase was for synthesizing for the framework of development of alliance network. The third phase was for creating the alliance networks for development which were the models for quality improvement of the network for the groups and the cooperatives. The fourth phase was for further expansion of the networks. The fifth phase was for project evaluation, writing-up, and research report preparation.

The findings of this research project was that within Yasothon province even before this project there were already several groups, organizations, and cooperatives, for example, agricultural cooperatives at the district level, farmer associations, also at the district level. There were a number of the occupational groups being promoted by the Provincial Agricultural Office, Provincial Community Development Office. There were other promoting organizations for development such as Social Investment Fund (SIF), Institute for Community Development Organizations (Public Organization), as well as other social grouping within the villages. Besides the individual organizations, there were some networking organizations mainly for the organization of similar occupations.

The outcome of this research project was the opening the forum for situation analysis of 59 organizations of groups, organization, and cooperatives. The leaders of these various

organization had a chance for analyzing the local situation, the SWOT analysis of their own organizations. This type of meetings made them have more understanding the strength, weakness, opportunity, and threat of their own organization. Besides, they could have the opportunity to know which groups they could join as the network.

At the provincial level, there were 4 networks of the local organizations 1) Farm network (farmer groups, agricultural cooperatives, livestock raiser groups etc.) 2) Occupation network (housewife groups, agro-processing groups etc. 3) Saving group network (saving groups, saving cooperatives) 4) Environmental conservation network, which was the additional network from what had been done for Khon Kaen since in Yasothon there were a lot of community forests and water resources. This was based on the conviction that the poverty alleviation was much related to the natural resource base. From the provincial strategic plan, the proposed projects under this research study was in line with those of the province but those of the provincial administration there were more on the water resource projects.

During the early meetings of the network leaders of 11 groups, there was a plan for joint activities, however, no actual activity was carried out. Therefore, some more meetings were organized for a deeper understanding and gaining more trust for all the participants and in addition to the meetings some field trips to the members' projects were organized which could strengthen the solidarity among the members. Some Tambon Administration Organizations (TAO) hosted the meeting and the implementation of the project, for example, the community forest conservation projects. In each network there were several meetings for the strategic planning. Each group member had more appreciation of the value of networking.

In addition to this the researchers of the team proposed the conservation group for aquatic animals particularly along the Chi river in front of Sri Thammaram Temple, and the establishment of community forestry of Ban Kam Laem village, Kam Kuen Kaew District within the environmental conservation network.

Later when the other meeting of the network at the provincial level was organized, the number of the groups increased from 11 to 16 groups within the 4 networks. The network committee were nominated and several projects were proposed. These projects would be proposed to the province and Community College of Yasothon for the financial support.

As for the future of these groups, organization, and cooperatives, they should be organized as a network for the alliance which might be for social, academic, and business purposes which might work beyond the boundary of each particular group and cooperative.